Rotterdam Architectuur Stad

De 100 beste gebouwen

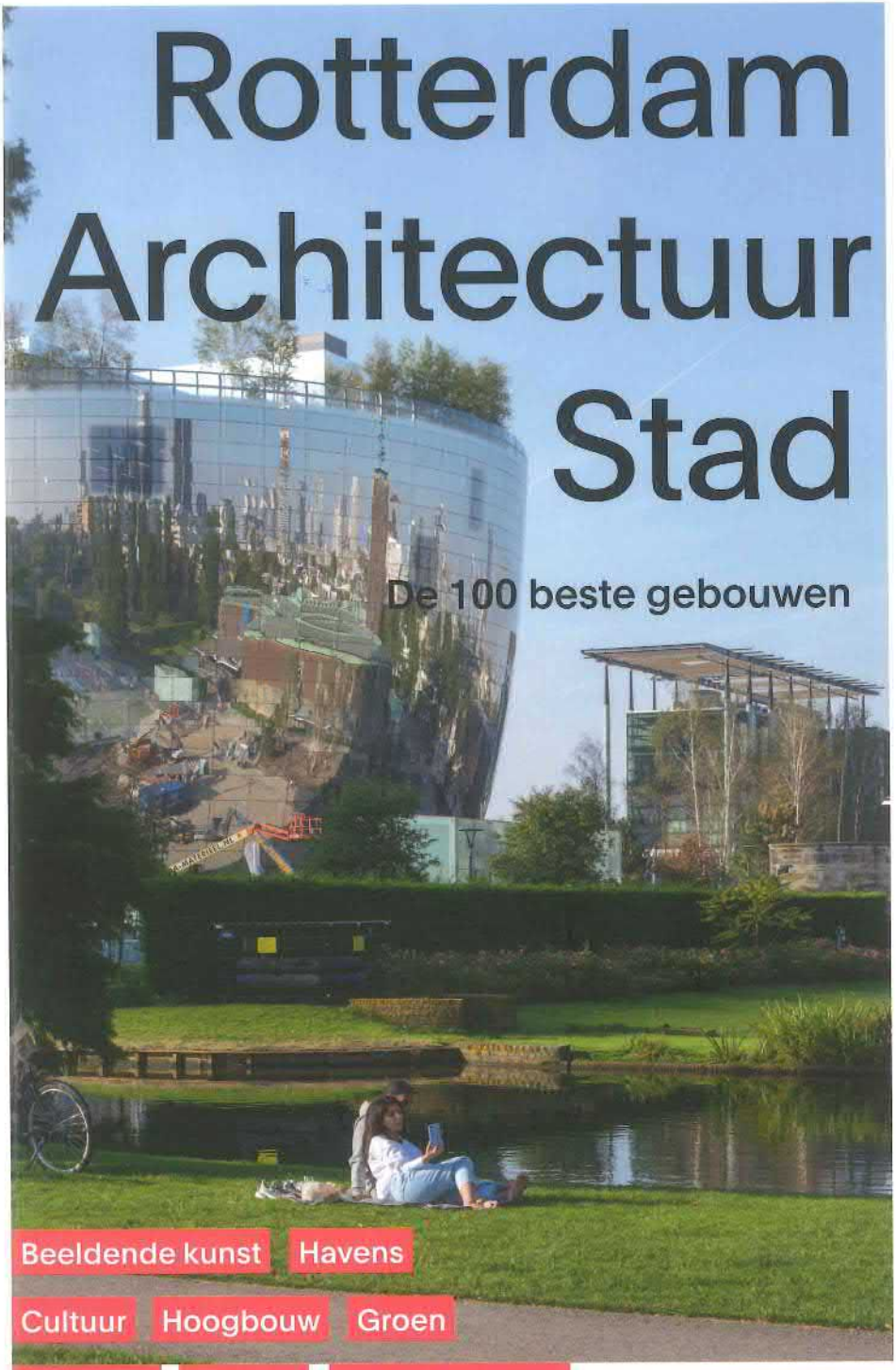

Beeldende kunst · Havens · Cultuur · Hoogbouw · Groen · Winkelen · Uitgaan · Eten en drinken · Handige kaarten

Paul Groenendijk, Piet Vollaard
fotografie: Ossip van Duivenbode

naioio uitgevers

12 De Lijnbaan

Lijnbaan, Korte Lijnbaan
Van den Broek & Bakema
1951-1953
Van den Broek & Bakema
(uitbr. 1962-1966)

Na lange aarzeling over plaats en vorm van een nieuw winkelgebied in het centrum van de verwoeste stad, krijgen Van den Broek & Bakema in 1951 de opdracht voor het ontwerp van 65 winkels. De winkels worden gebouwd aan twee kruisende voetgangersstraten in twee lagen. In tegenstelling tot de traditionele Nederlandse winkelstraat zijn woningen en kantoorruimtes niet boven de winkels geplaatst maar in aparte gebouwen erachter. Het straatprofiel is hierdoor niet hoog en smal, maar laag en breed. De winkels zijn in een betonskelet geconstrueerd, waarin een flexibele indeling mogelijk is. Scheidingswanden zijn van baksteen. In de regel bestaat een winkel uit twee lagen (boven een kelder), met drie lagen dienstruimtes aan de achterzijde. De winkels zijn 15 tot 20 meter diep; de breedte varieert. De gevels zijn opgebouwd uit geprefabriceerde betonnen stijlen en platen op een stramien van 1,10 meter. Voor de gevels loopt een luifel van stalen liggers, opgehangen aan de betonconstructie van de winkels en afgewerkt met natuurel gelakte grenen delen. Hier en daar zijn overdekte passages, die tezamen met kiosken, vitrines, bloembakken en de bestrating het voetgangersgebied vorm geven. De winkels worden bevoorraad vanuit een expeditiestraat aan de achterzijde, die eveneens de toegangsstraat voor de woonbebouwing vormt. Deze bestaat uit blokken van resp. drie, dertien en negen lagen, die een gemeenschappelijk groengebied omsluiten.

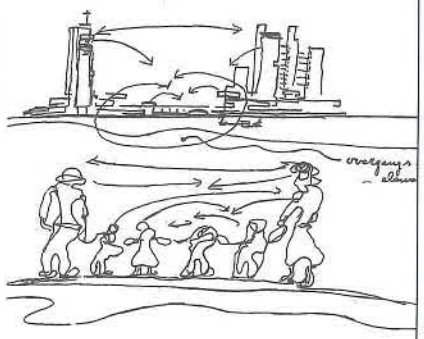

In 1966 wordt de Lijnbaan verlengd tot aan het Binnenwegplein. Hiermee is de koppeling gelegd met een ander belangrijk winkelgebied, gedomineerd door twee eveneens door Van den Broek & Bakema ontworpen winkelgebouwen: H.H. de Klerk en Ter Meulen/Wassen/Van Vorst 13. Als prototype van het verkeersvrije winkelcentrum heeft de Lijnbaan overal ter wereld navolging gekregen. De unieke

stedenbouwkundige opzet van voetgangersgebied, expeditiestraat en hoogbouw aan woonhoven heeft een van de weinige geslaagde vormen van stedelijk wonen opgeleverd, en blijkt ook kantoorkolossen uit de jaren zeventig moeiteloos te incorporeren. De flexibele winkelindelingen, de eenvoudige systematische architectuur en de met zorg vormgegeven voetgangersstraat hebben vele generaties interieurarchitecten en winkeldecorateurs doorstaan. Vanaf eind jaren tachtig is het oorspronkelijke concept behoorlijk aangetast door renovaties en nieuwe, transparante luifels. Sinds 2010 is de Lijnbaan rijksmonument en is onder leiding van architect Robert Winkel de oorspronkelijke architectonische kwaliteit stapsgewijs teruggebracht. Ook de Lijnbaanflats worden gerestaureerd.

'In planning the Lijnbaan, the architects have made a dramatic contribution to the modern city, for they have shown that the advantages we associate in America with the suburban or regional shopping center may also be made available in the heart of a metropolis.'

Lewis Mumford,
A Walk Through Rotterdam, 1957

17 Stadhuis

Coolsingel 40
H.J. Evers
1912-1920

De bouw van stadhuis en hoofdpostkantoor 18 ging gepaard met het dempen van de Coolsingel en kaalslag van 't Zand, de rosse buurt. In 1913 werd in een besloten prijsvraag met zeven architecten het ontwerp in neorenaissancestijl van Henri Evers gekozen, die overigens de prijsvraag voorbereid had. Het gebouw bestaat uit vier vleugels van vier bouwlagen rond een openbaar binnenhof; het complex beslaat een rechthoek van 86 bij 106 meter. Het gebouw wordt gedomineerd door een 71 meter hoge toren boven de centrale hal, een constructie van gewapend beton. In het exterieur overheersen het zandsteen van de gevels en de spitse leien kappen. Het stadhuis is tussen 2008 en 2010 gerestaureerd, waarbij veel ruimtes in oude luister zijn hersteld; in de zolders onder de kappen, die voor opslag werden gebruikt, zijn vergaderkamers en een restaurant gecreëerd.

Oase van rust

Dwars door het stadhuis loopt een straat waardoor auto's met hoogwaardigheidsbekleders en rijtuigen met bruidsparen de achteringang droog kunnen bereiken. Daar ligt ook de stadhuistuin, een oase van rust in hartje centrum. Middenin de tuin staat een fontein geschonken door de Maassteden Schiedam, Vlaardingen en Maassluis; twee zittende bronzen figuren van beeldhouwer Ingen-Housz verbeelden Mercurius en Neptunus. Op een groot terracotta fries boven de galerij onder de raadzaal zijn de vijf hoofdafdelingen van de gemeentelijke administratie afgebeeld: Onderwijs, Financiën, Armenzorg, Openbare Werken en Bedrijven.

18 Hoofdpostkantoor

Coolsingel 42
G.C. Bremer
1915-1923
J.P.H. van Lunteren (b.k.)

Het postkantoor naar ontwerp van rijksbouwmeester Bremer ligt tien meter naar achteren ten opzichte van het stadhuis 17 om een meer bescheiden positie in te nemen. Hierdoor kreeg het postkantoor echter een voorplein zodat een tegengesteld effect werd bereikt. Het sobere neoclassicistische uiterlijk verbergt een verrassend licht interieur, een grote 22,50 meter hoge hal in de breedterichting van het gebouw voorzien van een parabolisch tongewelf van beton met cassettes en bovenlichten. De vier buitengevels van muschelkalksteen zijn vier lagen hoog en afgedekt met een mansardekap. Het postkantoor is sinds 2007 buiten gebruik. Diverse plannen voor een winkelcentrum en een hotel haalden het niet. POST Rotterdam wordt gerestaureerd, er komt een hotel met horeca en winkels en een 155 meter hoge woontoren van architectenbureau ODA uit New York.

Coolsingelpaviljoens

Tijdens de manifestatie C70 (in 1970) werd het centrum van de stad omgetoverd tot een groot tentoonstellingsterrein met als hoogtepunt een kabelbaan door het centrum. Er was in die periode veel kritiek op het gebrek aan gezelligheid in de binnenstad. De paviljoens die tijdens die manifestatie op de brede Coolsingel waren gebouwd, bleven na afloop dan ook staan. Bij de grootscheepse herinrichting van de Coolsingel door West 8 (2018-2021) zijn de laatste paviljoens gesloopt. Te veel gezelligheid is kennelijk ook weer niet goed. Het oude McDonaldspaviljoen is in 2015 wel vernieuwd door architect Robert Winkel.

42 Lloydkwartier

Lloydstraat e.o.
Diverse architecten; R. Winkel
(Mei architecten)
2000-2008

Aan weerszijden van de Lloydstraat zijn bestaande gebouwen van de Rotterdamse Lloyd, het Blaauwhoedenveem en de elektriciteitscentrale in fasen herontwikkeld tot bedrijfsruimte voor de audiovisuele en creatieve sector, horeca en woningbouw. In de oorspronkelijke Schiecentrale uit 1905 zijn opnamestudio's gevestigd. Het voormalige, betonnen 25kV-onderstation kreeg een volledig glazen gevel met glazen toiletunits. Een ander deel van de elektriciteitscentrale kreeg een horecafunctie. Het nieuwe Kratongebouw, met onder meer de huisvesting voor RTV Rijnmond, is voorzien van gietijzeren gevelpanelen. Twee hoogbouwschijven met woningbouw en kantoren genaamd Schiecentrale 4B completeren het complex. De galerijen zijn afgeschermd met geweven staaldoek en ingehangen prefab duiventil-bergingen.
Het Jobsveem (1914) is 130 meter lang, 25 meter breed en 25 meter hoog en had een totale oppervlakte van 19.000 vierkante meter. Het solide gebouw verloor eind jaren tachtig zijn functie en is verbouwd tot appartementencomplex. Drie atria met trappenhuizen onder glaskappen zijn uit het volume gesneden en brengen licht tot diep in het gebouw. De woningen liggen aan weerszijden van een corridor. Op de begane grond is bedrijfsruimte.

Gietijzer

De gevels van het Kratongebouw in het Schiecentralecomplex zijn bekleed met gietijzeren gevelpanelen; ogenschijnlijk een minder voor de hand liggend materiaal, maar het heeft voordelen. Zo is het na een aantal roestjaren geheel onderhoudsvrij en past het stoere, donkerbruine uiterlijk prima bij de context van havens en grootschalige gebouwen. De reliëfs in acht verschillende patronen zijn ontworpen door Studio Job en beelden de geschiedenis en toekomst van de haven uit.

43 Scheepvaart- en Transportcollege

Lloydstraat 300
Neutelings Riedijk
2000-2005

In het Scheepvaart- en Transportcollege hebben enkele verspreid over de stad gehuisveste opleidingen een prominente plek gekregen. De circa 2000 hbo- en mbo-studenten hebben een mooi uitzicht over hun toekomstige werkterrein.

Bovenin het blauwwitgeblokte, op een periscoop gelijkende gebouw ligt een collegezaal. In de brede laagbouw bevinden zich praktijklokalen, simulatieruimtes, sportzalen en een grote kantine. Het transport tussen de zestien verdiepingen geschiedt door centraal in het gebouw gelegen roltrappen. De gevel is opgebouwd met elementen van 3,60 bij 3,80 meter: witte en blauwe aluminiumplaten, glas en geperforeerde profielplaten, materialen en kleuren die aan zeecontainers doen denken. In het interieur zijn robuuste materialen als hout, staal en zeildoek toegepast en allerlei associaties met de scheepvaart aangebracht. Zo is de akoestiek in de collegezaal geregeld door de wanden met rode luchtkussens te bekleden. De kamers zijn voorzien van patrijspoorten en aan de scheepsbetimmering refererende kastenwanden. Hier en daar staan uit houten latten samengestelde scheepsbanken.

Langs de Maas sta ik vaak in gedachten.
Langs de Maas droom ik menige droom.
'k Hou van dokken en kranen,
Van silo's en granen.
En ik hou van een schip op de stroom.

Hans Ruf jr., liedtekst

44 Little C

Abraham Tuschinskistraat e.o.
CULD, Inbo
2016-2021

Op de strook tussen Coolhaven en Maastunneltraverse waren ooit drie woontorens gepland. Het uiteindelijke gerealiseerde plan heeft met ruim 320 woningen, zowel koop- als huurwoningen en 10.000 vierkante meter kantooroppervlak een veel hogere dichtheid gekregen dan ooit bedoeld. Het programma is ondergebracht in vijftien verschillende gebouwvolumes op een gedeelde parkeergarage. Tussen de gebouwdelen is een fijnmazig verkeersstelsel aangebracht, met 'on-Rotterdams' smalle en hoge stegen en kleine pleintjes. De gebouwen worden daarnaast deels verbonden met luchtbruggen. Er is daardoor een hoogstedelijk eiland ontstaan dat zich solitair opstelt naast de andere grote gebouwvolumes in de directe omgeving. Ook in materiaalgebruik -rode baksteen, natuursteen, donker staal- onderscheidt het gebouw zich van de omgeving. Bij een dergelijke dichtheid is uitzicht en bezonning niet optimaal, daarom zijn de gebouwclusters voorzien van een collectief dakterras, dat door de bewoners zelf kan worden ingericht.

Thalia-Théatre
Directie: A. TUSCHINSKI.
Hoogstraat 325
Telefoon 8860
51—30
Dagelijksche Voorstellingen van 2 tot 5 en van 7 tot 12 uur.
De Avond-Voorstellingen en Woensdag-Matiné met vol Orchest en afgewisseld door Variété.
Zondags van 's middags 2 tot 12 uur 's avonds en ook afgewisseld door Variété.
Aanbevelend, DE DIRECTIE.

Tuschinski

Centraal in Little C ligt de Abraham Tuschinskistraat. De naam Tuschinski leeft voort in de fraaie art deco-bioscoop in Amsterdam en dat is vermoedelijk ook de reden dat Tuschinski niet met Rotterdam wordt geassocieerd. Maar deze voormalige Pools/Joodse kleermaker, die op weg naar de Verenigde Staten in Rotterdam bleef hangen, opende hier in 1911 zijn eerste van vier bioscopen. Het bombardement kostte het Tuschinskiconcern al zijn bioscopen met een totale capaciteit van 4500 zitplaatsen. In het naoorlogse Rotterdam kwam alleen Thalia terug. Abraham Tuschinski zelf is in 1942 in Auschwitz omgebracht.

45 De Fabriek

Mathenesserdijk 410-422
R. Winkel (Mei Architecten)
2011-2012
Architect onbekend
(oorspr. ontw. 1896-1926)

'Roeloff's uitstoomingsinrichting, stoomververij en chemische wasserij NV' vestigde zich in 1892 in Delfshaven in enkele oude panden. In 1926 werd het complex uitgebreid met een zakelijk fabrieksgedeelte aan de Schie. Het eind jaren tachtig door kunstenaars gekraakte en vervolgens tot ruïne vervallen gebouw is in 2011 getransformeerd tot een verzamelgebouw voor creatieve ondernemers. In de middenzone, waar de traditionele woonhuizen en het industriële complex samenkomen, is een atrium aangelegd met trappenhuizen, lift, ontmoetingsplekken en de toegang tot de 36 units. Via een glasdak, vides en glazen binnengevels dringt het daglicht tot diep in het gebouw. Bovendien is hier de schaalsprong tussen de verschillende verdiepingshoogtes opgelost. Het complex bevat een horecagelegenheid en een dakterras voor de huurders.

Rotterdam is vele dorpen

In 1389 kreeg Delft een voorpost aan de Nieuwe Maas: Delfshaven. Vanaf 1817 was Delfshaven zelfstandig, totdat het in 1886 door de gemeente Rotterdam werd geannexeerd. De oude kern van Delfshaven is nog grotendeels intact. Ook elders in de stad zijn oude kernen van geannexeerde dorpen herkenbaar: Overschie, Schiebroek, Hillegersberg, Terbregge, Kralingen, Charlois en IJsselmonde. Sommige van die dorpen hebben een geschiedenis die verder teruggaat dan die van Rotterdam. Ook Pernis, Hoogvliet, Hoek van Holland en Rozenburg behoren inmiddels tot de gemeente Rotterdam.

85 Fenix I

Veerlaan 9
Mei architecten
2013-2019
C.N. van Goor (oorspr. ontw.)

Met een lengte van 360 meter behoorde de in 1922 voor de Holland-Amerika Lijn gebouwde San Franciscoloods tot de grootse overslagloodsen van de wereld. In de Tweede Wereldoorlog werden grote gedeelten van de kades door bombardementen vernietigd en in 1950 werd het middengedeelte door een brand verwoest. In 1954 is het gebouw in twee aparte delen hersteld, Fenix I en II genoemd, en werd er aan het middenpleintje een bedrijfskantine toegevoegd (het huidige theater Walhalla).

In het kader van de herstructurering van Katendrecht werd besloten om aan de onderbouw van Fenix I een groot woonvolume toe te voegen. Dwars door de inmiddels tot monument verklaarde loods is een zware, stalen tafelconstructie aangebracht met daarop een in beton geconstrueerd woongebouw met 212 loftappartementen in oppervlak variërend van 40 tot 300 vierkante meter. Beiden delen zijn gescheiden door een tussenzone van staal en glas. De bestaande loods in de plint is gevuld met kadewoningen, kantoorruimtes, collectieve ruimtes, een cultureel programma (o.a. Codarts Circus Arts en Circus Rotjeknor) en ook de Fenix Food Factory kreeg hier weer een plek.

Landverhuizers

De Holland-Amerika Lijn speelde rond 1900 een belangrijke rol bij de emigratie van bijna een miljoen landverhuizers naar Amerika. Er was op de Wilhelminapier een speciaal Landverhuizershotel voor de vooral Oost-Europese Joden. Na 1945 vertrokken hier veel Nederlanders om economische redenen. Het in gietijzer uitgevoerde monument Lost Luggage Depot van Jeff Wall A17 herinnert hieraan. In de Fenixloods II opent in 2023 het Landverhuizersmuseum. Een initiatief van de Stichting Droom en Daad,

de filantropische organisatie van de rijke familie Van der Vorm, de eigenaren van de Holland-Amerika Lijn. Blikvanger wordt het spectaculaire, voor publiek toegankelijke uitzichtpunt op het gebouw, ontworpen door architect Ma Yansong van het Chinese bureau MAD Architects.

86 SS Rotterdam

3e Katendrechtse Hoofd 25
W. Stapel (RDM), C.J. Engelen (HAL)
1952-1959

Op 3 september 1959 vertrok het stoomschip Rotterdam voor zijn eerste transatlantische tocht naar New York. Vele gerenommeerde kunstenaars en architecten werkten mee aan dit bij de RDM 88 gebouwde vlaggenschip van de Holland-Amerika Lijn. Tussen 1971 en 2000 was het laatste en grootste in Nederland gebouwde passagiersschip in gebruik als cruiseschip. Terug in Rotterdam kreeg het schip een permanente plek op Katendrecht. Het schip dient als congrescentrum, hotel, restaurant en opleidingscentrum voor twee Rotterdamse hogescholen. De renovatie, bekostigd door een woningcorporatie, was vele malen duurder dan begroot.

Katendrecht

Waar ken een zeeman het best terecht?
Op Katendrecht, op Katendrecht!
Waar droomt ie maanden van op de plecht?
Op Katendrecht!

Deze liedtekst van Marinus van Henegouwen uit 1963 herinnert aan het roemruchte verleden van Katendrecht met zeemanscafés, Chinese gokhuizen en bordelen. Het schiereiland Katendrecht is succesvol getransformeerd van een achterstandswijk tot een eigentijdse mix van woningbouw, horeca en recreatie. Rond de eeuwwisseling zijn de meeste bedrijfsgebouwen gesloopt waardoor nieuwe woningbouwlocaties zijn vrijgekomen. De voornamelijk sociale woningbouw is aangevuld met appartementen, grondgebonden woningen, kluswoningen en vrije kavels. Katendrecht werd opnieuw een uitgaansgebied met hippe restaurants en theaters rond het Deliplein, dat via een voetgangersbrug is verbonden met de Wilhelminapier.